

FORSPIL

DET ER IKKE LET MED GAVER

For et par år siden fik en af mine gode veninder en prøvetur i en venindes nye smarte sportsvogn. Den havde hun fået af sin fader i julegave. Han syntes ikke, der skulle gøres forskel på hende og hendes storesøster, så de fik hver en. Min veninde konstaterede nøgternt, at det var helt som med julegaver i hendes familie. Hun havde med sine brødre, søstre og deres partnere hver fået en indgraveret kuglepen af deres fader og svigerfar. Og så var den dobbeltfarvet.

Hvis modtagerne er lige, må man ikke gøre forskel på gavens størrelse, stor eller klejn. Forældre må godt give deres børn overdådige gaver, men i de fleste familier er der ingen forventning om lige gengældelse. I al fald ikke, før børnene er kommet til skelsår og alder.

Ja, grundlæggende bør vi give gaver uden at forvente gengæld. Det er normen. Men ve den, som kører på frihjul og ikke gengælder. Han bliver bandlyst fra det gode selskab. Gaver må ikke gives beregnende. Omvendt er der et hav af forventninger og normer omkring gavegivning. Den uheldige gave kan udløse langvarige familiestridigheder, ødelægge venskaber og føre til krig mellem lande.

Her får du hjælp til at finde vej i gavegivningens indviklede verden.

ALLE GODE GAVER

Gaven skiller sig ud fra det sædvanlige. Den lægger afstand til det normale. Den er *ekstra*-ordinær. Det er derfor, vi kalder nogle *be-gavede*. De har fået deres særlige dygtighed som en gave. Den er netop ikke almindelig. At være be-gavet betyder, at man er forskellig fra normaliteten. Men skønt gaven adskiller sig fra det 'sædvanlige', har den dog i den grad med konvention og *norm*-alitet at gøre. Der er således mange regler for gavegivning. Det gør den konventions- og regelstyret. De fleste af reglerne er 'uudsagte', for kun derved kan gaven gøre en forskel.

Vi giver og modtager gaver i alle livssammenhænge. Ved fødsel giver vi barselsgaver. Ved fødselsdage markerer vi med gaven fødselarens fortsatte forbindelse til os og til verden. Vi anerkender og mærker gennem gaven hendes betydning for os. Fødselsdagen er en *mærke*-dag. Ved begravelsen tager vi afsked med den døde. Vi lægger en bårerbuket, og er vi tæt nok på, kommer vi på særlige dage til graven og lægger blomster.

I den antikke verden hældte slægtninge sågar vin ned til afdøde, så livskraften ikke ganske skulle svinde hen i skyggernes land. Offer hed det; men offer betyder samtidig gave: det, slægten bringer til den døde og til dem, som vogter over ham. I religionernes verden er gavegivning udbredt. Man ofrer til guderne, de får gaver. Det kan være svært at se i den danske folkekirke. Alligevel står indsamlingsbøssen fortsat ved udgangsdøren som en ufravigelig del af inventaret, ligesom kirkeskatten stadig er et ikke helt ubetydeligt offer. Om end en prosaisk sag, så alligevel!

Kristus har givet sig hen for dig, siger præsten. Så er det vel også rimeligt, at du betaler lidt tilbage. Men det klinger nu alligevel lidt underligt, for har penge og gaver egentlig noget med hinanden at gøre? Er betaling og gavegivning ikke hinandens modsætninger? Måske nok, sådan *norm*-aliter talt, for det sædvanlige er det normbestemte; og så alligevel ikke. De er tæt knyttet sammen, ligesom gaver og gaveudveksling er noget af den væsentligste lim, der binder os sammen som samfund, som gruppe, som venner og som familie.

Det er bare ikke så let med gaver. De har deres egen logik, og de er tæt knyttet til moralske værdier, som vi ikke kan tale åbent om. *Gør vi gavegivningen alt for tydelig ved at drøfte dens regler, mister den betydning.* Det virker sært kunstigt, når man i en familie beslutter sig for, at i år må julegaver kun koste 100 kroner. Bedre bliver det ikke, når den tredje pakke åbnes. Den overstiger tydeligvis den aftalte tarif.

Gavegivning lever derfor bedst i det skjulte og uudsagte. Hvis vi begynder at aftale spilleregler for gaveudveksling og at prissætte gaverne, så de tillægges økonomisk værdi, er det netop ikke gavegivning længere. Så er det på vej til at blive en del af den almindelige økonomi. Jovist; penge og gaver hænger tæt sammen. De må bare ikke blive for sammenknyttede. Og vi må i al fald ikke sige det højt, for så forbryder vi os mod normen.

FINGERSPITZENGEFÜHL HJÆLPER

Når vi besøger venner, har vi ofte en gave med. Men hvem

er gaven til? Er vennerne et par, skal det for eksempel helst være en eksklusiv chokolade og ikke en ny bog om fodbold eller vin. En buket er en god gave, men man skal være varsom med, hvilke blomster der kommer i buketten. Nogle er egnede, andre er upassende. En brude- og en bårebuket er ikke det samme!

Det samme gælder i forhold til buketkens størrelse. En liden buket er udtryk for nærighed. Den påskønner ikke venskabet. Omvendt kan en overdreven buket skabe forlegenhed. Det skyldes, at venskabsforholdet ideelt er symmetrisk. En opulent buket kan bringe værtparret i en ubehagelig situation, fordi den kan betyde, at symmetri afløses af asymmetri. Havde vi ikke nok med til dem sidste gang? – Min hustru og jeg taler fortsat om den tyske ven, som havde en pakke Rittersport med til os. Hvordan skal vi kunne gengælde den overdådige gave? Generøsitet er en god ting, men den skal forvaltes, med måde.

Det ser anderledes ud i den nære familie. Her gør symmetrien sig ikke i samme grad gældende. Uden sådan direkte at hænge mine børn offentligt ud må jeg alligevel konstatere, nu, hvor de er nået en vis alder, at der i forholdet mellem børn og forældre er en sjælden grad af asymmetri på spil.

Jeg har – og jeg er næppe den eneste – et væld af talentløse, uformående former for kunsthåndværk stående, som jeg pligtskyldigt har placeret i en krog af mit kontor. Meget kan man sige børnehaver og folkeskolen tak for, men det er ikke nødvendigvis den omfattende samling brugskunst, man gennem utallige juleaftener og fødselsda-

ge har fået skænket som resultat af podernes delagtighed i billedkunst, håndarbejde og sløjd. Men også den ringe gave kan være betydningsfuld, fordi den trods alt bærer børnenes spor.

Mere tankevækkende er det, at mens det er helt legitimt, at forældre giver store og rige gaver til deres børn, gælder det ikke omvendt. I alle fald ikke, før børnene er nået en passende alder. Så er der til gengæld en forventning om større proportionalitet i værdien af de udvekslede gaver. Jeg er for eksempel ikke helt sikker på, at det juleaften ligger inden for mine forældres følelsesmæssige formåen at modtage en bemalet mælkekarton fra mig og samtidig udvise en passende taknemmelig grimasse. *Gavegivning er, som jeg allerede har sagt, og som jeg kommer til at gentage, en svær kunst. Den kræver Fingerspitzengefühl.*

For 20 år siden boede jeg nogle år i Sydtykland i en mindre universitetsby, Tübingen, i Schwaben. Schwaberne er kendt for ordholdenhed og mådehold. Andre vil kalde det sidste for nærighed. Min hustru og jeg ønskede at gengælde den overstrømmende modtagelse, vi havde fået. Derfor inviterede vi min berømte, ældre professor og hans hustru samt yderligere to professorale par, der havde taget overvældende flot imod os. Samtidig havde vi lært to andre par at kende: en norsk gæsteprofessor og hans litteraturkyndige hustru samt et tjekkisk par, hvor hustruen var professor i psykologi og manden i tidlig kristendom.

Det blev en god aften, om end det skabte en vis for-

legenhed, at de yngre og ikke de ældre stod som initiativtagere til middagen. At invitere andre til en middag er også en form for gave. I forholdet mellem ældre og yngre, professorer og talentfulde, men dog nyudklækkede kandidater, er der indbygget en asymmetri. Her blev et mindre tabu overskredet. Initiativet til gaven kom fra den underlegne og ikke den, som det passede sig at komme fra. Vel var vi blevet taget pænt imod, men vi var ikke blevet inviteret til middag hos de andre. Forlegenheden overvandt vi dog i aftenens løb.

Mere sælsomt blev det, da gæstebuddet var overstået. Da vi gik i seng, fandt vi bag døren i soveværelset vin, chokolade og bøger. Vi undrede os svare. Gaver siger man tak for, men hvad gør man med gaver givet i dølgsmål? Er det nu rigtige gaver eller ej?

Min hustru genkaldte sig, at vore norske venner var kommet først. De andre par kom umiddelbart efter. Nordmændene havde en værtindegave med, som de i al diskretion viste hende, hvorefter de satte den i soveværelset, fordi de ikke ville bringe de andre i forlegenhed. ”Vi ved ikke, om den slags er almindeligt her,” som de sagde.

Ugen efter var jeg til seminar på universitetet. Jeg spurgte forsigtigt hver enkelt om pakkerne i soveværelset – om gaver kan vi netop kun, hvis overhovedet, tale i diskretion og med en passende grad af tilbageholdenhed. Mine gæster rømmede sig lidt, hvorefter de fortalte, hvordan de havde undret sig såre over denne fremmedartede gavepraksis. Men da de havde set nordmændene gå forsigtigt ind i soveværelset, gjorde de ligeså. Bagefter havde de talt